

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historia Provinciæ Paraquariæ Societatis Jesv

Techo, Nicolas

Leodii, MDCLXXIII.

Cap. 3. Marcellus Lorençana moritur & laudatur.

urn:nbn:de:hbz:466:1-38528

*Franciscus
Hurtadus
militis co-
mitatur.*

*Indo paci-
ficat.*

*Barbari So-
cietatem
astimant;*

TUQUAD

1

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

1607 159

non parvam domitarum gentium laudem meruit. Primo impetu cum Guandacolibus, Capaianis, & Famatinae vallis incolis, Hispani Cabrera Duce feliciter pugnare: post pugnam hostes, comperto, Franciscum Hurtadum, qui superiori anno ad eas gentes Apostolicè excurrerat, in comitatu esse, missis nunciis enixè ab eo postularunt, ut pacis arbiter esse vellet. Acceptatâ procuratione, factionum primores Hispanorum Duci se stitère, pacis condiciones, ex sententia ferme Francisci Hurtadi ad Indorum levamentum compositas, accipientes. Satis constat omnes pagos Famatinae vallis ad Regis Catholici obsequium eo modo fuisse reductos. Nobile fuit hostium erga instructores quondam suos benevolentiae testimonium, qui destructis omnibus circumquaque Hispanorum villis, & abactis pecoribus, Societatis jus intactum reliquere, dictantes, ali dignos esse eos, qui animis plurimam utilitatem, & corporibus nullam noxam, adferrent. Ruptâ pace, Capaianis, Guandacoles, & Calchaquini, ictu simul foedere, in id conspirarunt, ut quidquid esset Hispani sanguinis, nullo sacrorum respectu perderent, ad eò inviolabili execratione, ut suae nationis feminas eo solo nomine trucidarent, quòd ab Hispanis constuprata externum sanguinem admisissent. At cum de Societate ageretur, communi partium consensu sancitum, eam esse conservandam, & etiam tempore belli ad curam animarum suarum invitandam, quòd longo experimento didicissent feminis suis non insidiari. Domititerum gente, in Famatinae vallis mediterraneo arx exstructa est, in qua Franciscus Hurtadus utilem planè Hispanis, & devictis Indis, operam navavit; donec Riocam, Joannis-Baptista Sampsonis funus curaturus, revocaretur. Nam postquam Londinum destructum est, Hispani & Indi Londinenses, furori hostium superstites, Riocam magno numero concedentes, famem, & ex fame pestem in modicam urbem, & tot alendis impari, invexerant, magna mortalium strage; quibus interveniens noster Sampson, hausta luc, anno aetatis quadagesimo quinto, vivere desierat. Barlota, Neapolitani regni oppidum, cum mundo genuit. Impetratâ missione Indicâ, Calchaquinis domandis impositus, adito saepe inter sagittas, & Barbarorum debacchationes vitae periculo, per aliquot annos perduravit. Animi dotes, Apostolicis laboribus pares, & mortem vitae non absimilem, habuit. Nullus ante ipsum linguae Calchaquinae artem utilius scripsit, aut melius calluit. Saltensis Collegii Socios, utiliter excurrere assuetos, Calchaquinense bellum domi diu continuavit; plerisque Indorum amicorum pagis, & Hispanorum villis usque ad Chili regni terminos deletis. Postquam verò aliquantulæ induciæ concessæ sunt, Petrus Hortensius, & Andreas Valera, octo residua Barbarorum municipia adcentes, exiguum planè fructum collegerunt, viginti tantum capitibus baptizatis, octodecim pellicaribus in legitima matrimonia conversis, & aliquot aliis aliter expiatis. Ulteriori emolumento obstitère gentis mores, avitâ sceleritate & bellorum inquinamentis eousque depravari, ut totos ferme dies aut vino maderent; aut totum Eumenidum agmen furendo representarent. E Peruvia ad refranandos Calchaquinos missæ Hispanorum cohortes, materiam præbuere Saltensibus Sociis frequenter ad castra, & utiliter, excurrendi. Hic appendam, præcipuam Boni-aëris Collegii gloriam stetit in baptizandis Aethiopibus, ex Africâ apportatis, & componendis Republicæ capitibus, ob habendi cupidinem, & honoris tuendi nimiam sollicitudinem, sæpè discordantibus.

CAPUT

III.

Marcellus

Lorençana

moritur &

laudatur.

Ejus nobilitas.

Studia.

IN Assumptionis urbe morte sublatus est Marcellus Lorençana, ab Nierembergjo jure merito illustribus Societatis Heroibus adscriptus. Hunc Legio urbs, cognominis regni caput, orbi produxit. Progenitores habuit Joannem Rodericum Lorençanam, equitem generosum, & Mariam Pontiam, seu Ponçe de Leon, paricum matito natalium splendore, morumque ac vitæ honestate, inclutam. Sed neque Marcellus noster derivatam à parentibus nobilitatem degeneri socordiâ obscuravit: quippe eâ virtute primos aetatis annos in patria, & mox adolescentiam in Academia Complutensi, transegit, ut dignissimus habitus sit, qui in Societatem Jesu adscriberetur. Sub Joanne Peraltâ, viro Asceticæ artis peritissimo, Religionis tyrocinio posito, Philosophiam Ludovico Paltrâ, & Theologiam Compluti Francisco Suariorum

Doctoribus,

Doctoribus, didicit. Humanis Divinisque scientiis sub tantis viris excultus, cum quemvis Religiosi honoris gradum in Europa luce ascendere posset, adnitente Didaco Zunigâ, Peruvix Procuratore, in Indiam ab Claudio Aquaviva Generali mitti meruit. Circa annum præteriti sæculi nonagesimum secundum Limam appulsus, religiose recusato Theologiæ docendæ in Quitensi regno munere, maluit in Paraquariam, septingentarum leucarû itinere, ad Barbaros erudiendos concedere. Ante fundationem Provinciæ, post Alonsum Barsenam, Assumptionis urbis sedi magno Hispanorum & Indorum emolumento præfuit. Sedem in Collegium versam, nullus alius eo diutiùs gubernavit. Porro quas molestias in diuturno regimine tolerârît; quam utiliter ad longinqua loca excurreret; quæ in fundando primo Paranz oppido pericula adierit; quid in Guairania & Tucumania pro augenda Dei gloria factûrît, Nicrembergius in viris illustribus, Didacus Boroa Provincialis speciali libro, & ego sparsim in hoc opere suo quoque tempore tradidimus. Hic attexam, quæ annis alligari de tanto homine non potuerit. In Hispania adhuc versanti demandata ipsi fuerat Ducis Feriæ, in domo nostra Complutensi subinde diversantis, cura; ab quo interrogatus de parentibus & patria, respondit, matrem suam esse Societatem, nec alium parentem agnoscere, eandemque patriam suam esse: multum applaudente modesto juveni Duce, virtutem ex contemptu mundi æstimare solito. E Pontia Legionensi nobilissima familia fuisse ortum, hujus Provinciæ Socii tum solummodò cognovere, cum, eo mortuo, authenticæ litteræ id testantes apertæ sunt. Ab Claudio Aquaviva in Chilenis regni Collegii primarii Rectorem designatus, labores inter Paraquarienses Indos continuare præoptavit, & obtinuit. Gravem morbum ex eo aliquando contraxit, quod intellexisset brevè se Provinciale futurum: nec ante convaluit, quam cognovit negotium fuisse disturbatum. Sciscitatus ab Paraquariæ Prætorè, quid delegibus pro servitio Indorum abs se latis sentiret, constanter respondit injustas esse, & nî eas rescinderet, æternas pœnas irato Deo daturum. Per quadraginta & novem Religionis annos in summis etiam Paraquariæ caloribus, extra statuta cœnæ & prandii tempora, nisi ter per modum medicinæ, nunquam bibit. Nec acetum, nec salem, nec alias gustûs illecebras, ordinario cibo aliquando adhibuit. Herniæ, stomachi, & capitis doloribus afflictissimus, vix aliquo die lectulo decubuit, aut ab faciendo abstinuit. Commissarii sanctæ Inquisitionis onus per diu sustinuit, infractò semper contra malevolos animo. Si quas molestias ab occultis aut palam Societati infensus pateretur, Religiosæ tolerantix palliolo se involvens, ostendebat nihil sibi magis cordi esse, quàm bene agere, & innocenter multa pati. In fundatione primi ad Paranam oppidi, dæmon apud suos Ariolos verba faciens, nihil inculcabat magis, quàm ut Lorençanam averfarentur: & vice versâ Lorençana dæmonem ita exagitabat, ut eo ex antiqua possessione pulso, Paranensium primitias tandem Christo asseruerit. Per viginti annos in Assumptionis urbe nunquam fermè panem gustavit. Linteamina ad decumbendum nisi senex & æger non admisit. Gossipinâ veste malè tinctâ utebatur, quo in habitu Episcopi, Prætores, & Magistratus, eum summo opere venerabantur, tacitum censorem pertimescentes. Nimius fuisse in conservandâ castitate dici posset, nisi experimento constaret hujus virtutis integritatem remediorum insolentiâ conservâti. Fuit, qui sponsam eâ se lege ducturum diceret, dummodo ipsa priùs sponderet se tantummodo apud Lorençanam castissimum Sacerdotem peccata deposituram. Post tot annos in Paraquariæ metropoli exactos, nullam matronarum aut Virginum, quarum plerisque aures confitentibus dabat, de facie noverat. Nunquam pœnitentes fœminas ad se venientes filiarum nomine appellabat, aut Hispanas mulieres Paraquariensi idiomate alloquebatur, quod utrumque familiarem nescio quam blanditatem saperet. Paranenses Barbaros Angelicâ castitate potiùs, quàm eloquentiâ, convertit ad fidem; admirantibus Barbaris, hominem carne vestitum, inter nuda passim corpora, ac si cadaver esset, nihil vivi hominis præferre. Observantiam erga Majores per hoc maxime ostendit, quod iussus ab Stephano Paës Visitatore Assumptionis domum deferere, quamvis spes ex proximo affulgeret, multas Provincias Ethnicorum ad Christi fidem adducendi, & Assumptionis urbs Visitatoris consilio totis viribus re-

Navigatio.

Nobilitatis contemptus.

Barbarorum amor.

Interpidum dæmon.

Abstinencia.

Patientia.

Paupertas.

Castitas.

Obedientia.

Charitas & humilitas.

In Deum fiducia.

CAPUT IV.
Francisci à Valle mors.

Egregium casti adolescentis facinus.

Sidonia Ducis famuli caritas.

Francisci à Valle vocatio ad Societatem.
Levia furta castigata.

Ab Rocho Gonsalvius laudatur.

Morales miserabilis exitus.

CAPUT V.
Guairanii transmigratio-
tionē continuant.

pugnaret, nunquam adduci potuerit, ut tantisper iussa dissimularet: sed falce in messe relicta in Tucumaniam statim concesserit. Caritatem ejus & animi demissionem satis commendaverit, si dixerit Petrum Oniatum, Paraquariæ Provincialem, scripto testatum fuisse, nullum se nec in Hispania, nec in Peruvia, aut caritate excellentiorem, aut animi demissione præstantiorem ipso Lorençanâ cognovisset. Cordubæ Rectorem agens ex exhausto dolio & pro vacuo derelicto mel promere iussit, eo successu, ut ordinariis numerosi Collegii usus sufficeret, donec aliud dolium è Paraquariâ mitteretur: quo in penum illato, vetus fluere desit. Multas res priusquam evenirent, cælitus nosse creditus est. Guairaniæ oppida, multò antequam destruerentur ab Mamalucis, aliquando destructum iri pronuntiavit.

Post Lorençanam elatus ibidem est Franciscus à Valle, cujus non parva laus fuit in Evangelio per Paranam promulgando. Is tenuibus admodum parentibus in Lusitaniâ natus, olim ab Ducis Sidoniæ œconomio hero suo iussus amatorias litteras pellici deferre, maluit opulento servitio depelli & egere, quàm lenonem agere. Quod factum tanti æstimavit unus è Ducis famulatio, ut aulâ expulsum, quotidiano dimenso inter eum partito, tandiu operam litteris navantem aluerit, quousque in scholasticorum convictum ejusdem commendatione famuli admitteretur, & interjecto tempore San-Lucaris Verramedani parœchiæ, favore Ducis, cum sexcentorum aureorum censu præficeretur. Traditâ alteri suæ Ecclesiæ curâ, Jurisprudentiæ operam daturus, Salmanticam concedens, anno ætatis trigésimo-quarto Societatem JESU ambivit, & primo ambita obtinuit. Narrabat ipse, cum in tyrocinio Villagarciano degeret, quòd mensæ nostræ mediocritati nondum assuesset, aded se fame vexari solitum fuisse, ut subinde panem è penu suffuraretur, clam comedendum; sed, ut fit, clandestinâ illâ comestione longè se cruciatum magis, quàm si famem tolerasset; conscientiam facti, quamvis in levi materiâ, ejus animum crudeliter lancinante: nec utriusque malo prius inventum remedium, quàm Rectori se patefaceret. Post tyrocinium, septem annis per varia Castellæ loca utiliter excurrit. Montano Collegio in Hispania primùm; tum Aquaviæ Generalis iussu septem Sociis in Paraquariam navigaturis præfuit. Sedem Boni-aëris ipse primus stabilivit, rexitque. Templum nostrum in Sanctæ Fidei urbe ejus maximè operâ surrexit. Inde post explosam illam, quam supra retulimus calumniam, ad Paranam translatus, multos Barbaros summo labore ad Fidem convertit. Rochus Gonsalvius scripto affirmavit, Franciscum à Valle socium suum inter genuinos Societatis filios, operarios inconfusibiles, gloriæ Divinæ zelatores, & insignes missionarios amplissimum locum mereri. Post exultam per aliquot annos Paranensem vineam, ob calculi dolores ad Assumptionis Collegium revocatus, nihil de solitis laboribus remisit, aded ut ex continuatione audiendarum confessionum aliquoties ad extrema deductus fuerit. Piè mortuum tantâ mœroris exhibitione luxit universa civitas, quantâ vivum prosequuta fuerat. Longè disparem exitum habuit nescio quis Morales, qui è Societate expulsus, cum se ex levitate animi pro divinatore apud plebeculam vendicaret, in Peruvia fœdissimè trucidatus fertur. Senatus Platenfis Regius, acceptis è Paraquaria Guairaniæ depopulationis relationibus, ad Regem Catholicum litteras scripsit, quibus præterita damna, & ulteriora pericula ferò lamentabatur. Sed catastrophæ calamitosæ tragœdiæ inspectum carnis, & ultimam tandem manum profligatis Guairaniæ rebus commodemus.

UT tot illa capitum millia, è prædonum manibus post tot oppidorum depopulationem erepta, è præcipitio Guairanico descenderent, & transmigratio-
nem continuarent, Antonius Ruisius partitâ in agmina multitudini præfecit Socios consilio, ope, imperio, & ubi opus foret, Sacramentorum subsidiis adiutores. Singuli comætu & reculis suis onusti procedebant: passim torrentes occurfabant, ad quos transmittendos, deturbatis arboribus, extemporanei pontes sternendi erant. Jam scopulorum arduitas, jam arenosa loca Solis vapore adusta, jam invia nemora pergentibus obstabant: quare non tantum ægri & senes, sed etiam mulieres prolibus

onustæ,